

62.440

4956

268p

VÁNDOR KÁLMÁN

AZ EZÜSTHAJU ASSZONY

BUDAPEST ~ 1927
AZ „UJSÁG” REGÉNYE

HUNGÁRIA
HIRLAPNYOMDA RÉSZÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ EZÜSTHAJU ASSZONY

IRTA

VÁNDOR KÁLMÁN

BUDAPEST
AZ „UJSÁG“ REGÉNYE

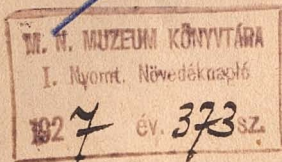

Minden jog fentartva.

P. O. hung

4956

62440

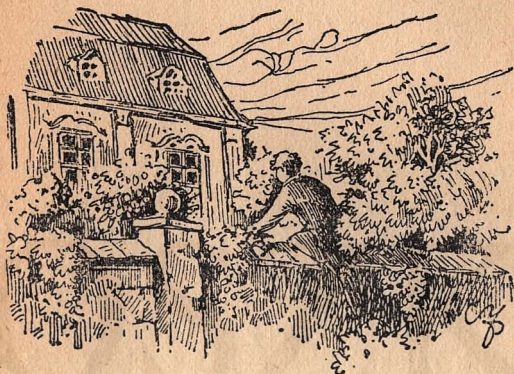
Hungária Hírlapnyomda R.-T. Budapest

I.

A Fő-téri nagy, földszintes házban folyt a munka. Há-
tul, az udvar végén, dalolva dolgoztak a szappanfőzőlegé-
nyek. Gyertyát öntöttek mások, mindenféle gyertyát. Volt,
aki hatalmas rudakba fűzte a belet. Ezek a gyertyák tem-
plomokba kerültek és husvét napján gyultak meg először,
hirdetve a feltámadást. Szép, piros karikákat, aranygombo-
kat festettek rájuk. Voltak azután kisebb rudak is, szép,
sárga viaszgyertyák, amelyek mind, mind kegyeletes célo-
kat szolgáltak és sokszor messzi földet kellett megjárniok,
rázós szekereken, amig elértek a felvidéki, erdélyi vagy
horvátországi falucskába, ahol a plébános ur már várta
őket. Ezek a gyertyák, amelyek Templer Ferenc uram mű-
helyéből kerültek elő, híresek voltak.

Olyan híresek, mint az a tizenkilenc gyönyörű gyerek,
akik a nagy ház udvarán futkároztak. Templer uram csak
azt fájlalta ékes német szóval, hogy a tizenkilenc gyerek-
ből ennyi egyszerre sohasem élt. Ebben az időben tizen-
ketten voltak. Legszebb volt a karcsu Janka és a kis Te-
réz, a legpajkosabb a legkisebbik, Vilma, legszelidebb pe-
dig a csendes, örökké dolgoz Netti. A fiuk már hangosab-
bak voltak. Bizony, néhányan már mulattak is néha és
ilyenkor hazajövet német nótákat dudolgattak magukban.

De csak halkan. Félték az apjuktól, aki soha annyit nem ivott, hogy megártott volna. Ez azonban a fiukkal is ritkán történt meg. Egyik a szappangyártásnál járt elő jó példával, a másik a gyertya öntésénél vigyázott, hogy a kis Vilma ki ne huzza a még meleg gyertyákból a belet, a harmadik elől, a kereskedésben volt napestig, a negyedik pedig a gazdaságot vezette. Mert roppant nagy volt a gazdaság a Templer-háznál, minden gyereknek akadt munka. A lányok is találtak mind munkát a ház körül. Felváltva ketten főztek. A segédekkel és inasokkal együtt huszonnyolc emberre kellett ebédet, vacsorát készíteni. A többiek takarítottak, varrtak, a kisebbek pedig játszottak a nagy udvaron, vagy tanultak az öreg szakállas kis zsidóval, aki ezidőtájt a kis dunántuli város polgárleányait a betűvetésre, olvasásra oktatta és megtanította az egyszeregyre. Minden vasárnap eljött, maga mellé vette a kis Vilmát és addig könyörgött, sirt neki, míg lassan megtanulta az abécét és kezével írni kezdett. A többiek már kinőttek a kezei közül, sőt az egyik lány, a Lina, már férjhez is ment Szailerhez, a szép könyvkereskedőhöz, akinek még nyomdája is volt, melyben imakönyveket és más iratokat nyomtatott legényeivel. Meg is becsülték szörnyen és a kövér vidéki plébánosok, ha bejöttek szentszéki ülésre, vagy egyéb okból a káptalanhoz, sohasem mulasztották el, hogy felkeressék és elbeszélgessenek vele a világ sorjáról, külső országok dolgairól. Sokszor három-négy kocsi is állott a bolt előtt mert gazdáik, mielőtt hazamentek, bent tereferéltek Szailer Henrikkal, a feleségével és el-elgyönyörködtek a tizenhétéves Terézkében, aki gyakorta ült a boltban nővére mellett és olvasgatta azokat a szép, érzelmes német könyveket, melyeket engedéllyel a kezébe vehetett.

— Hát a kislányt mikor adjuk férjhez — dévajkodott

néha egy-egy öreg pap és Terézke ilyenkor mélyen elpirult.

— Majd ha az édesapám jónak látja.

— Na, na — nevettek ilyenkor, — abba néha más is beleszól, nemcsak az édesapa.

Teréz azonban el sem tudta képzelni, hogy abba másnak is legyen beleszólása. Pedig már látta az egyik szerelmes nővére lázadását. Erre azonban még most is félelemmel gondol vissza, nem tudja elfelejteni azt a napot. Még gyerek volt, amikor a szép csendőrfőhadnagy, Pohót György, a tánciskolában először hajolt meg a nővére előtt. Emlékezett, hogy amikor hazamentek és az édesapja meglátta a főhadnagyot, szörnyű haragra lobbant.

— Megtiltom, hogy mégegyszer végigmenj vele az utcán. Tisztességes magyar lány — mondta németül — ilyen pandurokkal nem mutatkozhatik.

Mert az öreg Templer — bár nem tudott magyarul — negyvennyolcban a honvédoknak tépetett kötést leányai-val és most is gyűlölte a nyegle császáriakat. Különösen haragudott Pohót Gyurira, aki színmagyar létére nem átalotta magára huzni az osztrák uniformist.

Zivataros volt ez az este. Az öreg ur arcán vihart jelző fellegek ültek és a vacsoránál senkisem mert beszélni. Pedig nem szólt többet a dologról. Ugy tudta, hogy neki elég egyszer mondani valamit: az szentírás.

Terézke azonban látta, hogy ezuttal másként történt. A pandurtiszt gyakran kerülgette hátul, a kertnél a házat és a lány is véletlenül mindig a kertben volt. Terézke ilyenkor reszketett a nővéérért és meghuzódott a kapu mellett, hogy meg ne lássák, de mégis értesíthesse őket, ha veszély közeledik. Heteken át ment ez így és egyik délután az utcáról került a pandur a házba.

Bevezették a nagy irodába, ahonnan az öreg ur intézkedett. Templer uram barátságtalan hüvösséggel fogadta és megkérdezte:

— Miben szolgálhatok az urnak?

Az ablak előtt négyesfogat toporzékolt, a parádés-kocsis alig tudta visszatartani a méneket, amelyek Pohót Gyuri erős kezéhez szoktak. A szép főhadnagy ezalatt összevágta a bokáját és bátran odaállt az öreg polgár elé:

— Nagy dologban jöttem. Eljöttem, hogy megkérjem Templer uram legnagyobb leánya kezét.

— Hiába jött az ur, nem adom — mondta hidegen Templer Ferenc.

Pohót Gyuri elkészült erre, nem lepődött meg.

— Gondolkodjék rajta, urambátyám.

— Nem gondolkozom. Nem adom.

— Hát ha szépszerével nem adja, viszem erőszakkal kiáltott Pohót és becsapta maga mögött az ajtót. Egy perccel később Templer Ferenc úgy érezte., hogy mázsás kővel a mellére vágta. Az ablak alatt Pohót Gyuri karján a kocsihoz ment a lánya és elvágatott vele. Vissza se nézett a szülői házra.

Terézke a leányszoba ablakából sirva nézte. Nagyon szerette ezt a nővérét, akiről többé nem esett szó a házban. Meghalt. És ő érzékeny, meleg kis szívével sokszor gondolt rá fájdalommal, mikor a vásárosemberek idegen városokból Pohót Gyuri legénykedő mulatásairól hoztak híreket.

Ez évekkel előbb történt, azóta sokat szenvedett, megvert nyomorgott nővére hazajött. Egy téli estén kopogtatott fázva, dideregve a főtéri nagyház kapuján. Fehér, szép hátán, mely immár lesoványodott, ütlegek nyomai voltak s az arcán különös, piros rózsák éltek utolsó napjaikat. Le-

fektették a régi ágyba és zsebkendőt adtak a kezébe, hogy ajkára szorítsa, melyből piros cseppeket préselt elő a nehéz, hosszú köhögés. Másnap estére magához hívatta az apját.

— Én meghalok, — sugta szomoruan — ne haragudj reám és az uramra se haragudj. Nagyon szeretett. Csak azért jöttem haza, mert bocsánatot akartam kérni tőletek. Ha meg is vert, jó uram volt.

Mindig nehezebb lett a lélekzete, már csak egész hal-
kan tudta mondani:

— Ha meghalok ... a Nettike ... lehetne a felesége.

Azután bejöttek mind, a fiuk, a leányok. A kis Nettit megölelte.

— Légy az uram felesége. — Megsimogatta és csendesen behunyta a szemét.

Pohót Gyuri pedig megszégyenülten ledobta az uniformist. Korlátok közé szorította átkozott természetét. Halott felesége megszégyenítette csodálatos szerelmével.

A kis Terézke azonban nem felejtette el, hogy nővérének miért kellett meghalnia és már előre megnyugodott:

— Ugy van jól, ahogyan édesapám jónak látja.

Az ódon könyvesbolt lassanként állandó tanyája lett a kis Teréznek. Szerette elnézni a kirakatát, melyben diszes könyvek sorakoztak egymás mellett és hirdették a lipcsei könykiadók hírességét. Bizony, az osztrák határmenti városka könyvesboltjában kevés volt a magyar könyv, mint ahogy kevés volt ott a magyar is, aki olvasta volna. Ez a város csak a szívében volt magyar. Maga Szailer uram is jobban beszélt németül és jobban ismerte Stuttgartot, Lipcsét vagy Bécsét, mint Pestnek városát. Minden esztendőben utrakelt a külső országok felé és ilyenkor hosszú levelekben számolt be tapasztalatairól, külországi könyvekről,

íróemberekről. Amikor pedig hazajött, megtelt a bolt. Be-döcögött a kövér premontrei igazgató, megjöttek a párnás-kezü kanonokok és megkezdődött a terefere. Szailer uram válaszolgatott a kérdésekre, melyekből gyakran hangzott ki az érdeklődés:

— Na, und wasz macht der Kossuth?

II.

Eddig készült el az Ezüsthaju asszony, mely regény volt. Az a regény, melytől Besnyő Béla az életét várta. Terézke-nek, az ezüsthaju asszonymnak, a nagyanyjának regénybe öntött esztendői töltöttek el a reménnyel, mely aranyfüstös káprázat alakjában a lelkére telepedett. Ettől várta a hirt, a dicsőséget, a jó ruhát, a meleg szobát és a tiszta ágyat, melybe bőséges és választékos vacsora után fekszik majd le téli éjszakákon, miközben a bankettre gondol, amelyen őt ünneplik, akik ma még észre sem veszik.

Sivár hónaposszoba volt az álmok tanyája a Gyorskocsi-utca egyik sárga, ódon, egyemeletes házában, itt lakott, mióta a kis vidéki város szerkesztőségéből Pestre jött, koratavaszon, egy ködös délután. A szoba büszkesége egy polc volt. Könyvek álltak rajta, szegényes, vékonyka füzetkék kisvárosi fedőlappal és az ő nevével az ő könyvei!

Amikor eljött a pesti laphoz, mellét a büszkeség fesztette. Beérkeztem, gondolta és már nagynak látta magát, a Mesternek, a nagy írónak, aki előtt kalapot emel a világ. Azután csalódott sokat. Éhezett is néha hónapvégeken, de a hályog nem hullott le álmodó gyerekszeméről. Miközben könyomatosokat irt át rongyszélű kutyanyelveken, a si-

kerre gondolt, a nagyszerű kritikákra, melyek majd az Ezüsthaju asszony megjelenését kísérik. Esténként pedig, amikor legtöbbször kicsit még tegnapról éhesen az ágyba feküdt, kitágultak a szoba falai és élet kelt a sarkokban. Emberek, árnyak jöttek, akik benépesítették a sivár kis legénylakást. És ha magára ébredt, akkor sem hagyta el a káprázata. Teljesen sohasem volt ébren. Nem engedték felébredni az álmai. De minderről nem sokat beszélt. Csak annak a kis társaságnak mondta el, amellyel minden ebéd után együtt szokott ülni a köruti kávéház terraszán.

Pedig különös társaság volt. Léha, cinikus, bohémet játszó kis ujságíró sakálok, kis riporterek, újdondászok, egyelőre még senkik és semmik, akik kézzel-lábbal dolgoztak, hogy az ujságíró szó első két szótagját elhagyhassák a névjegyükön.

— Várjatok csak! — mondta egyik délután — leszek én még nagyember!

— Majd ha elkészül az Ezüsthaju asszony! — harsogta a kórus és röpködtek a guny, a csipkelődés nyilai. Az Ezüsthaju asszony már fogalom volt, mely megtestesítette az alaptalan reményeket.

— Látom a kisvárosi házat a szappanfőző legényekkel, látom Terézkét és a daliás ulánustisztet, — mesélte néha — aki udvarolni jár a Templer-házhoz. Látom a komoly apát, akit megtört az élet, a szerelem hatalma és már nem ellenkezik. Naponta átélem az eljegyzés boldogságát, a menyasszonyi ruha készülését, amint sok-sok serény leánykéz öltöget egy nagy szobában, melynek ablakain barna függönyt lenget a szél. És látom a reggelt, amikor megkezdődnek a készülődések. Templer uram ünneplőt ölt, a kisírtszemű menyasszonyt öltöztetik s a vén sárgaréz tűzoltók verik az óra lapján a muló negyedórát. Szinte érzem

a vánszorgó percek izgalmát és megrettenve kapom fel fejemet, amikor kicsapódik az ajtó s a küszöbön megáll egy fehérarcu nő.

— Templer Ferenc urat keresem.

Az ünneplőbe öltözött férfi komolyan szól:

— Én vagyok.

És a nő határozott hangon mondja:

— Ugy, hát négyszemközt beszélnem kell önnel.

Látom, mint kinyilik egy ajtó és eltűnnek mögötte, érzem a szorongást, amit az ismeretlen különös megjelenése vált ki és aggódok, amikor újra előjönnek s a nő megsimogatja a kis menyasszonyt.

— Szegény kis leány

Sirni tudnék ilyenkor, mert tudom, hogy a következő percben Templer Ferenc a leányához lép és rekedten mondja:

— Vesd le a fehér ruhát, nem vagy menyasszony.

— De miért, de miért, riad fel a kérdés, hogy lecsaphasson a válasz:

— Mert az az ember házas. S ez az asszony volt a felesége.

Igy elragadta néha a hév, de Besnyő Béla rendszerint csak magának mesélt. Amint bolyongott szük, piszkos kis mellékutcákon, vagy Budán a Duna partján. Százszor kiszínezte a jövőjét, naponta újra éveket élt át. Egyik nap új villáját rendezte be és számolt, hogy mit vásárolhat, ha százszor megy a darabja és mit, ha csak hetvenötször. Mert az bizonyos volt, hogy a regény feltűnést kelt s azt is tudta már, hogy utána darabot ír. Máskor arra gondolt, mit szólnak otthon, a kisvárosban, ha már nagy ember lesz. Az majd úgy lesz, hogy egy nyári este — mert ott, a dunántúli városkában nyáron játszanak a színészek — levelet kap. Igen

tisztelt Mester — írja majd az igazgató — a jövő héten mutatjuk be itt, nagy sikert aratott darabját és rendkívül boldogok lennénk, ha a szerzőt itt tisztelethetők. Így a levél. Ő pedig a premier napján vonatra ül és délután hazaérkezik. Az állomáson várja már az igazgató és a régi kollégák. Kocsin hajtatnak a szállodába és az emberek összesugnak:

— Ott ül Besnyő Béla, a nagy író. Istenem, ki hitte volna...

És ő büszkén, de nem gőgösen ül és barátságosan üdvözlí az ismerősöket. Nagyon szép lesz.

Néha büszkén az íróasztala elé állott és percekig elnézte azt a polcot, melyen vidéken megjelent könyvei álltak. Egyenként leszedegette, végiglapozta őket, azután elővette azokat a füzeteket, amelyekbe a kritikákat ragasztotta. Volt ezek között egy vastag album is, egészen üres. Ebbe fogja gyűjteni azokat a bírálatokat, amelyeket az Ezüsthaju asszony-ról írnak.

Volt azonban úgy is, hogy mindezek közül egyiket sem csinálta. Ez rendszerint olyankor történt, amikor a gyomra körül valami különös nyomást érzett. Eleinte azt hitte, hogy ez azért van, mert éhes. De később mindig gyakrabban jött ez a nyomás és néha görcsöt is hozott magával. Előfordult, hogy reggel alig tudott az ágyból kiszállni.

Egy késő őszi ebéd után a köruti kávéház asztalánál hiába várták. És másnap sem jött. Mikor harmadszor is hiányzott, egyikük elment a lakására. Besnyő Béla az ágyban feküdt. Az ágya mellett, az éjjeli szekrényen, ott volt az Ezüsthaju asszony kézírata. Sápadt volt, fázékony és a szobában nem égett tűz a fehér cserépkályhában. A szeme lázasan csillogott.

November volt és aznap esett le künn a legelső hó.

III.

Fehéren csillogtak a háztetők a nagyköruton. A járdán, a házak előtt, káromkodó házmesterek söpörték a havat s a serény seprők között virgoncan ugráltak karcsu lábaikkal a kicsipettarcu irodistalányok, akik kétóratájt ebédelni siettek Wesselényi- és Dálnok-utcai lakásaikra, amelyek sötétek voltak és átható káposztaszagot terjesztettek. Néha a csinos, selyemharisnyába bujtatott lábacskák mellett ormótlan férficipők taposták a havat, melyekhez egy-egy kopott gavallér tartozott. A selyemharisnya jelképezte a reményt, s az ormótlan férficipő a valóságot. A selyemharisnya testesítette meg a vágyakat, a mesebeli herceget, mely minden irodistalány agyacsájában ott ágál egy mozistar, vagy hősszerelmes fekete frakkjában s az ormótlan férficipő volt az igazi eljövendő, a férj, a Bux és Baum-cég könyvelője.

A Rákóczi-ut felől fiatal leány fordult be a körut felé. Kacér kis sapka, jó alakjához simuló szőrme kabát, mely a szoknyáját eltakarta, de a térdéig nem ért. Fitos kis arcán kacér mosollyal vágott vissza a rábámuló férfiaknak. Pedig ilyenek bőven akadtak. Legtöbb csettintett is hozzá:

— Barátom! Micsoda lábak! Remek kis nő!

A remek kis nő pedig, Havas Évi, jókedvű örömmel vette tudomásul, hogy tetszik. Vidáman forgatta meg a nagyköruti bohémkávéház üvegajtáját, mely mögül nehéz, párás levegő csapódott az arcába. Ilyenkor már zugott a nagy terem. A márványasztaloknál kifestett hölgyek, kopott férfiak tereferéltek, hadonászva magyaráztak és tizasztalon át kiabáltak egymásnak. Szerződés nélküli színészek és színésznők, kikopott vidéki primadonnák és megöszült hősszerelmesek csiricsári tömkelegében nagyhaju,

rendetlenül öltözött fiatalemberek ténferegtek, míg egy-egy sarokban savanyuarcu öregek körmöltek kutya-nyelvekre elnyűtt tárcatörténeteket, melyért délután kétszázezret akartak kapni valamelyik szerkesztőtől. Artisták, színészek, fiatal ujságírók, kiöregedett novellisták között mosolygó arccal lejtett végig Havas Évi, miközben jobbra-balra, sápadt, sovány nagyhajuaknak kiabált oda egy-egy gondtalan szervuszt. Az egyik asztaltól fel is állott valaki. Kellemetlen arcú, öregedő férfi, választékos ruhában:

— Kezét csókolom.

— Jó napot — kacagott vissza Évi és továbbsietett, míg a férfi megnyult arccal bámult utána. Néhányan nyíltan a szemébe nevetve mondták:

— Ez a számár Klinger még mindig az Évire bukik! Mások a lányon csodálkoztak:

— Bolond az a lány! Garasokért körmöl «színes híreket», mikor a Klinger babája lehetne!

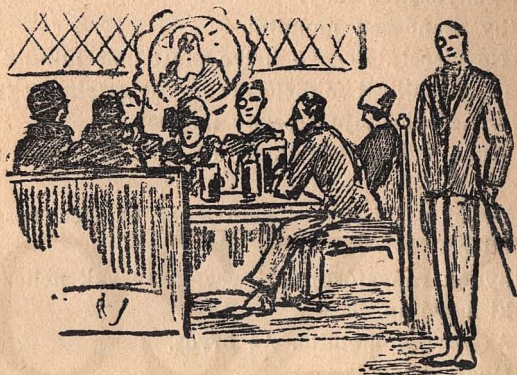
Havas Évi azonban meg sem hallotta a megjegyzéseket. A kávéház dohány-utcai sarokasztalához sietett, ahol már várta a társasága. Együtt voltak valamennyien. Csak Besnyő Béla és Fóthy Ernő hiányzott. Havas Évi az asztal közepére dobta a kezításkáját és leült az asztal szélére.

— Szervusztok, fiuk!

A fiuk álmosan ránéztek, aztán ásitva, egyhangu unalommal mondták:

— Szervusz!

És ezzel a lány is beleolvadt a kávéház szintelen színességébe. Kanalak csörögtek, ajtók csapódtak, konfidens pincérek szaladgáltak s az idő mászott az órán. Négy óra felé jött meg Fóthy. Köszönés nélkül, csakugy odatelepedett a helyére.

— Mi van az ezüsthaju asszonnyal? — kérdezte Évi. Fóthy kicsit meghatottan hunyorgatott.

— Nem jön többé.

— Na? Talán nem elég előkelő a társaság? — csattant fel gunyosan a lány.

Fóthy csendesen mondta:

— Ne viccelj. Besnyő helye most már mindig üresen marad. — A cinikust mimelő arcon végigszaladt egy könnycsepp. — Az ezüsthaju asszony meghal.

Az asztal körül felhorkant a csend. Meghal a Besnyő Béla!

— Dehát — hiszen ez nem lehet, ez vicc, rossz vicc, ez lehetetlen?

Fóthynak rángatózott az arca. A szavak nehezen szakadtak ki a száján.

— Az orvosa mondta. Az orvos.

— Hogy meghal?

— Igen.

— Hát mi történt az Istenért?

A nyolc léha, könnyelmű gyerekarcon megfagyott a mosoly. Mi az? Halál? A dohányutcai sarokasztalra feltelepedett fogait vicsorítva a sárgaarcu rém és a szemükbe vigyorgott. Mintha azt vigyorogta volna a képükbe, hogy «bizony kölykök, bizony! A Besnyő Béla fuccs! Fuccs! És az Ezüsthaju asszony is fuccs! Minden fuccs! Itt nem lehet álmodozni! Nem ám!»

Havas Évi örökön mosolygó fitos arcán kergetőztek az apró gyöngyszemek.

— Hiszen még tegnap, még tegnapelőtt. Még itt volt. Itt. És tréfált, jó kedve volt! Ugrattuk. A regénnyel!

— Az a regény most már nem készül el. Az Ezüsthaju asszonyból már nem lesz regény.

Köröskörül viharzott a lárma. Senki se látta a rémet, aki ott volt, ott ült a sarokasztal márványlapján és csontos ujjával gunyosan dobolt. Senki se kereste, senkinek se hiányzott az a szőke fiatal gyerek, aki csakugy becsöppent a behemót városba és azt hitte, meg fogja hódítani. Senkinek se hiányzott, senki se tudta, hogy él, senkinek se fájt, hogy elmarad. Még a kávésnak se. Ilyen fiatalok, akik azt hiszik, maguk alá gyűrik egykor az egész világot, bőven teremnek. Egy elmarad. Elmegy rendes embernek. Másik asszonyt vesz maga mellé és világ helyett boldog, ha egyetlen falat kenyeret hódít. A harmadik azért marad ki, mert tényleg eljut valahova. De terem helyettük százezer. Mind hosszú hajjal kezdi és nagy szavakkal. A végén valamennyi nullásgéppel nyíratja a haját. És utóvégre az is halál. Minden szék, amelyikre holnap más ember ül, egy titán halálát jelenti. Ki venné észre. Olyan mindennapos. Mi történt volna?

— Eleinte csak a gyomra fájt. Aztán mindig gyakrabban jött a nyomás. Görcsökkel. A végén orvos. Az mondta, nincs segítség. Ott fekszik. Otthon. Nem tudja. De a szobája hideg.

A szobája hideg. Havas Évi lassan a táskája után nyult.

— A szobáját be kellene fűteni. — Papirospénzt keresett elő.

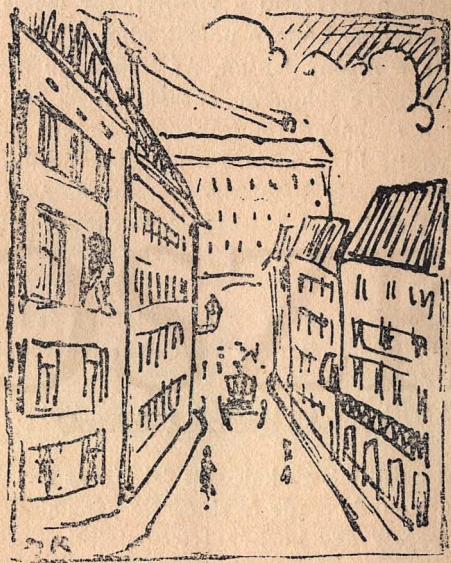
Valamennyien kotorászni kezdtek. Egyik rongyos ezres a másik után. Együtt is semmi. Évi felállt.

— Ugyis tél van. Nem kell a tavaszi kabát. Nem is divatos. Már ugyse hordanám. Ha valamelyitek eladná... A kis vöröshaju lány kimondta az első szót. A másodikat Tahy Gergely mondta ki:

— Fiuk! Ez a Besnyő egyetlen gondolatban élt. Az Ezüsthaju asszony volt minden vágya. Tegyük boldoggá erre a pár hónapra ami hátra van! Fiuk, hazudjunk neki!

IV.

Besnyő Béla ágya ott állott az ablak mellett. Ha kicsit felkönyökölt, kilátott az utcára, látta a fázósan összehuzódó embereket, látta szemben a kis fűszeresholtot és a piros-képű cselédeket, akik paprikáért, sáfrányért nyitották ki az ajtót. De nem nézett ki. Künn már sötétedett s a szoba egészen félhomályban uszott. Ült az ágyban, ült magaelé meredve és gondolkozott. Kicsit keserű volt a szája íze. Nem a fájdalom miatt, ma semmi baj sem volt, csak az a kis láz. A multjába nézett vissza. Mintha azt mondta volna: «hát mi volt nekem eddig?» Mi jó? Eszébe jutott a dunántuli kisváros sikátoraival, hüvös templomaival, eszébe jutott a szülői ház, este, délben, reszketés, miért nem jön apa és ha jött, az asztalnál kiterült az ujság, és hallgatni, egy szót sem akarok hallani, néma étkezések, mogorva arcok, sehol semmi gyengédség, semmi szeretet. Csak az a néhány óra, amikor el lehetett szökni. El a Posta-utcába, a rozoga emeletes házba, ahol a nagy utcai szobában üldögélt a nagymama! A nagymama! Az ezüsthaju asszony! Ó, az, az szép volt. Az ablaknál állt az öreg karosszék, ott állt és benne ült hosszú, végtelen német regények között a nagymama. A fején csipkedisz, fehér, öreg kezén a vékonyra kopott jegygyűrű. Ugy emlékezett erre a kopott öreg házra, mint valami csodálatos ódon kastélyra, amelyikben a legnagyobb ur lakott, a szeretet. Ó, amig élt, amig itt járt az

öreg butorok között, addig mégis minden más volt. Nem így. Nem egyedül. Rideg szobában. Fázva. Betegen.

Hatórakor bejött a háziasszony. Rendes, kövér polgári nő. Meggyújtotta a petróleumlámpát. A háziur nem akarta a maga költségén bevezetni a villanyt. Így mégis barátságosabb volt a szoba. Láta a polcot, ahol a könyvei álltak és forgathatta a regény lapjait. Az Ezüsthaju asszonyt. A háziasszony helyére lökögette a székeket és morgott magában. Még a szobában rendezkedett, amikor csengettek. Mérgesen nyitotta ki az ajtót. Furcsa karaván állott előtte. Legelől Tahy Gergely hatalmas csomaggal. Azután a kis vörös Havas Évi. Kisebb csomaggal. S a többi hat sakál.

Besnyő Béla sápadt arca kipirult.

— Hát ti?

— Talán nem is örüsz — támadtak rá és kezdték le-
cibálni a kabátjaikat. Besnyő Béla arca megrándult. Aka-
dozó szóval dadogta:

— Ne, kérlek, ne, ne tegyétek le a kabátot... itt nincs befűtve.

— Majd befütünk — kacagott fel Havas Évi.

— Igen, igen, de — de fa sincs. És pénz sincs.

Tahy Gergely egy boritékot lobogtatott.

— Pénz áll a házhoz!

— Pénz?

— De pénz ám! — kirázta a boritékból a takaróra.

Besnyő csodálkozva kapott utána.

— Honnan van ez a pénz?

— Hát honnan volna! A szőrszivű küldte!

— A szerkesztő?

Besnyő csak forgatta a pénzt.

— Hát... hát... hát miért küldte? Máskor egy vasat se ad!

Tahy Gergely kimondta az első hazugságot:

— Azt üzeni, siess a regénnyel. Karácsonyra ki akarja adni az Ezüsthaju asszonyt.

Besnyő Béla ajkán elhalt a szó. Hangtalanul suttogetta csak:

— Az Ezüsthaju asszonyt! — azután kitörni nem tudó zokogással az ágyára hanyatlott! Hát igaz, valóság lett az álom! Az Ezüsthaju asszony! Az Ezüsthaju asszony megjelenik!

Most már minden megváltozott Besnyő Béla életében. Éjjel-nappal csak álmodott. És ha magához tért, felhuzta a térdét, ráfektette a papirost és lázasan irt. Az arca kipirult, lázas rózsák marták, a keze reszketett, de irt. Az Ezüsthaju asszonyt irta. A nagy regényt! Amiről azt hitte, mindent meghoz. Mindent, ami szép, mindent, ami jó. És biztatta magát. Már csak két nap. Aztán felkel. Aztán megint két nap és megint kettő. A sakálok minden nap ott voltak. Most nála gyülekeztek nem a kávéházban. És tombolt bennük a jókedv. Máskor, néha rosszkedvűek voltak és dörögtek és elkeseredetten verték a márványasztalt. Most sohasem volt gondjuk, sohase volt bánatuk, most csak nevetni tudtak. És mindennap hoztak valamit. A kis vörösleány cukrászsüteményt, a másik bort, a harmadik könyvet és valamennyi folyton csak jóhírt. De, ahogyan a napok fogytak, fogyott a türelme is. Mi történik itt körülötte? Mi ez tulajdonképen? Miért járnak ezek ide? Mit akarnak. Egyik este egyedül volt nála Havas Évi. Megfogta a kezét, magához huzta és a fülébe sugta:

— Te! Én tudom!

A kis vörös leány ránézett.

— Mit tudsz?

— Hogy meghalok!

Azzal ellökte magától és úgy nézte az arcát.

— Megörültél! — kiáltott a lány.

— Azt hiszed?

— Hát hogyan mondhatasz ilyen számárságot!

— Mert igaz!

A kezével gesztikulálva kiabálta még egyszer!

— Igaz! Meghalok! Meghalok!

— Honnan veszed ezt a számárságot?

— Tudom. Ha nem halnék meg, nem lennétek hozzám ilyen jók. Nem ülnétek itt minden nap. De tudjátok, hogy végem lesz, nem vagyok már veszélyes.

A leány közbe akart vágni. De a beteg felemelkedett, a kezével hadonászva folytatta:

— Igen. Ezért. Már nem féltek tőlem. Ezért. Gyűlöllek benneteket.

A kis vörös a kalapját vette. Haját eligazgatta és felhuzta a kesztyűjét.

— Hát jól van, — mondta csendesesen. Ha így gondold. Ha ezt hiszed. Hát jó. Akkor elmegyek. És megmondom a többieknek is, hogy többet ne jöjjenek.

Besnyő lihegve nézte a készülődést. A kis vörös már az ajtónál volt. Ekkor utána kiáltott:

— Te.

— No, mit akarsz még? — fordult vissza a leány.

— Hát elmész?

— El.

Kinyitotta az ajtót.

— Te. Te. Gyere vissza.

Megállott.

— Mondd, mondd, hát nem? Nem azért?

— Csunya vagy, rossz vagy! — buggyant ki Havas Évi szemén a könny.

— Hát nem azért?

— Nem hát.

— Mondd, igazán mond..., de becsületesen..., az igazat. Mondd. Nem halok meg?

Havas Évi fellélegzett. Nem tud tehát semmit.

— Nem hát, te bolond! — tört ki örömében.

Besnyő még kételkedett.

— Ezt most csak azért mondod, hogy megnyugtass.

A leány vállat vont.

— Hát tudod mit? Meghalsz. Meg. Három perc múlva. Te bolond, te. Te ezüsthaju asszony.

A régi hangra elmosolyodott a beteg. De el is szégyelte magát. Megbántotta ezeket a jó fiukat.

— Bocsáss meg nekem, kis vörös! No! Add ide a kezedet!

— Bolond vagy, nem haragszom.

Besnyő megcsókolta a kezét.

— És... és... a többieknek ne mond meg!

— Szégyelled magad, ugy-e!

Besnyő mosolyogva mondotta:

— Szégyellem.

És ezzel az első kétségei eltávoztak. Megnyugodott. Visszatért a jó kedve, nem titkolódzott és ujult erővel írta az Ezüsthaju asszonyt.

De a nyolc sakál már gondokkal küzdött. Valamit tenni kell. Előrelátták, hogy rövid idő múlva így nem lehet, újra visszatér a rém. Ezen az éjszakán egy gondolattal feküdtek le mind a nyolcan:

— Valamit tenni kell! De mit?

V.

Besnyő már az ötödik hete feküdt. A fájdalmai elmúltak, de a láza makacszkodott. Enni nem tudott. Egészen lesoványodott. A bőr puszta csontokra tapadt már. De ő ezt nem látta, csak azt érezte, hogy nincs fájdalma és újra remélni kezdett.

Még az orvosában is megmozdult valami, hogy hátha. Enni, enni, enni. De épen ezt nem tudott. Ha csak látta az ételt, undort kapott.

— Kérem, ez az egyetlen lehetőség — mondta Fóthy-nak az orvos. — Ha eszik. Akkor talán megmaradhat. Ha a mindennapi ételek nem kellenek, hát akármit. Amit kíván. Csak enni. Ez talán még segíthet.

És egyik délelőtt, amikor a lázmérőt kivette a hóna alól — ez is elmúlt. Elment a láz. Ujongani szeretett volna.

— Kedves jó doktorkám, ugy-e most már meggyógyulok?

Az orvos mosolyogva bólintott igent.

— Enni, enni, akkor minden rendben lesz.

Besnyő megfogadta, hogy eszik.

Délben meg is próbálta. De csak az első falatot nyelte még le s már megrázkódott.

Undorral lökte el az ételt.

Később megcsitult. Most már bánta, hogy nem evett. Így nem lesz jó, nem gyógyul meg. Elhatározta, hogy este eszik. Akármit érez is, eszik. Kell. Az Ezüsthaju asszonynak el kell készülni. Nyugtalanzkodott, hogy a szerkesztő meg-
unja majd a várakozást. Csak már lenne itt a vörös, hogy diktálhatna.

Estefelé újra nagyon izgatott lett. A vacsorát várta. Enni, enni, — azt mondta az orvos és szót akart fogadni.

Sürgette. Hozzák már. Enni akar. Végre betálaltak. Amikor meglátta a hust, kezébe vette a villát, eltorzult az arca. Megint az az érzése volt.

— No hát tessék már enni, — biztatta a háziasszonya s ő kinlódva nyögte:

— Nem. Nem. Nem tudok.

— De bizony, már tessék csak megpróbálni. Muszáj. Mondta az orvos.

Lassan, elsötétült szemekkel szájához emelte a villát, de azután erőtlenül a paplanra ejtette. Sehogy sem ment.

Utána éjszaka sokáig nem aludt. Mi lesz, mi lesz? Ez a kérdés motoszkált folyton a fejében. Könnyűnek érezte magát, de azt is tudta már, hogy gyenge s ha nem eszik, nem gyógyul meg. Mégis, meg akarta próbálni, hogy mennyi az ereje. Nehezen feltápáskodott, a lábait hosszas vergődés után a padlóra rakta. Aztán hátraesett. Percekig feküdt, amig magához tért. Nem hagyta magát. Két kezével az éjjeli szekrénybe kapaszkodott és rogyanó lábára állt. Beletelt félóra is, amig idáig jutott. A szeme elsötétült, ingadozott, de megtette az első lépést. Aztán csak arra ébredt, hogy a háziasszonya jajgat, törölgeti a fejét. Fájdalma nem volt. A földön feküdt. Ezt érezte. De érezte azt is, hogy a homlokáról valami meleg folyik. Mellette feküdt a földön a szék.

— Az Istenért — sirt az asszony, — miért csinál ilyent, miért csinál ilyent?

Behivta az urát és ketten az ágyba fektették. A homlokára törölközőből kötést kapott. Alig vette észre, ami körülötte történt. Az asszony melléje ült a székre, ő pedig félig kábultan gondolkozott. Hogyan is történt, mi történt? De nagyon nehezen forgott a gondolata. Elaludt.

Másnap félrehívta Fóthyt a háziasszony.

— Kérem, most már ez így tovább nem maradhat. Valakinek állandóan itt kell maradni. — Elmondta, mi történt az éjjel. — Ha kicsit odébb esik, összezuzza magát. Aztán kérem, elfogyott a tüzelő is. Már egy hete a magaméból tüzelek. Nem mondom, szivesen teszem. De magam is szegény vagyok. Nem tudom ezt tovább megcsinálni. Pedig a szívem fáj szegényért. Nem is eszik. Nem hiszem, hogy már sokáig tartson. Ha egyszer nem is eszik, akkor nagyon hamar vége lesz.

Fóthy megfordult és elment. A sarokasztalnál pedig összedugta a fejét a nyolc gyerek. Aztán szétváltak. Fóthy felment a szerkesztőhöz. Havas Évi pedig egy óra múlva kis paktáskával Besnyőnél volt. Szörnyen röstelkedő arcot vágott.

— Igen nagy kérésem volna hozzád, ezüsthaju asszony.

Az elcsigázott beteg halkán kérdezte:

— Na, mi az?

— Nézd — dadogta a kis vörös leány — kidobtak a lakásomból. Már hónapok óta nem fizettem, aztán máma a küszöb elé telepítettek. — Itt elakadt a szava. — Nézd, te, te megtehetnéd, megengedhetnéd, hogy addig, amig lakást kapok, itt lakjak nálad. Hidd el — szégyellem. De majd csinállok valamit. Valami spanyolfalat.

Besnyőt kinozták már a társtalan, halálosan néma és máskor halálosan hangos éjszakák. Elhessegették tőle az álmokat is, amelyek eddig hivek voltak. Nagyon megörült.

— Jó, jó. Persze. Szivesen, csak gyere, — de ebben a pillanatban eszébe jutott, hogy nincs még egy pamlagja sem, ahova lefekhetik.

— De hol alszol? — kérdezte elszomorodva.

— Talán a háziasszonyod... az előszobában láttam valami rozszant pamlagot. — Felkelt. — Ki is megyek hozzá, talán ide adja.

Néhány perc múlva cipelték be a pamlagot. Dohogott az asszony:

— Nem szégyeli magát! Leány létére!

Kicsit az ajtót is becsapta. Azt nem látta Besnyő, hogy az ajtó mögött könnyes szemmel csókolta meg a leányt és megilletődött hangon mondta:

— A maga jóságát az Isten még megfizeti.

Besnyő egészen felvillanyozódott.

— Nem is hiszed, mennyire örülök. Legalább lesz valaki, akivel éjjel, ha nem tudok aludni, elbeszélgetek.

Kicsit később megint megszólalt:

— Most, most hamar megírjuk az Ezüsthaju asszonyt. És másnap Tahy Gergely eladta az átmeneti kabátját.

— Mi lesz, doktor ur? Van reménye? Meggyógyulhat? — kérdezték tőle.

Az orvos ingatta a fejét.

— Csak volt reményem. Két napig. Azt hittem, erőt tud venni magán és eszik. De hát nem megy. Talán huzza még egy ideig, hat-nyolc hétig, de tovább semmi esetre sem. Napról-napra kevesebb az ereje, fogy, fogy. Itt már nincs segítség.

Beszélt hyperemesisről, csak úgy hányta az orvosi kifejezéseket s refrén mindig ez volt:

— Itt már nincs segítség. Ha meg tudják valahogyan aranyozni az utolsó napjait, hát tegyék meg neki.

VI.

Egyik délután ünnepélyes arccal állított be Tahy Gergely. Fóthy is vele volt.

— Mi az? Kardot nyeltetek? — érdeklődött Havas Évi.

— Ne viccelj! — hangzott a válasz. Tahy lezárt boricéket vett elő. Oda nyújtotta a betegnek.

— Neked szól!

Besnyő nehezen bontogatni kezdte a levelet, de kihullott erőtlen kezéből.

— Kérlek. Kérlek — sugta — olvasd fel te. — Énnekem nehéz.

Fóthy felolvasta.

«Kedves Besnyő, a napokban a kezembe került egyik vidéken megjelent novellás könyve. Elhatároztam, hogy újra kiadom. Mellékelve küldöm a honoráriumot, egyben kérem, ha regényével elkészül, azonnal juttassa hozzám.»

— Itt a pénz! mondta Fóthy és meglobogtatta a bankót.

— Épen jókor jött, — örült a kis vörös — elfogyott a tüzelő. És amig körülvették az ágyát, Tahy Gergely a szobasarkában egy dobozt nyitogatott. Ebben voltak azok a kis vidéki könyvek. A felét ellopta és a kabátja zsebeibe gyömöszölte.

Besnyő boldog volt. Visszatértek hozzá az álmok. Az ablak felé fordult, belebámult a decemberi hóesésbe és elgondolkozott. Milyen jó is lesz most már. Meg lesz az első komoly könyv. Jönnek a kritikák. Leveleket kap szép, fiatal asszonyoktól, leányoktól, melyekben áradozva fejezik ki elragadtatásukat. Azután otthon is a lapok. Látta a cimeket: «Besnyő Béla karrierje.»

Már alig tudott mozogni. Csak a feje volt friss, a régi,

álmodó. A nyolc sakál vigyázott, hogy a fantáziája sohase pihenjen, soha se ébredjen a borzasztó valóságra.

Naponta újabb híreket hoztak.

— Azt mondta a szőrszivü, hogy csak a cimlapot változtatja meg, egyébként lemásoltatja a vidéki kiadást, mert így érdekesebb.

És így jött mindig a posta.

— Már az első ivet kiszedték.

— Ma nyomták ki az első ivet.

— Még a papirja is olyan, mint az eredetié.

— Azt mondja a szőrszivü, hogy óriási lesz a siker.

És a beteg úgy leste, várta a szavakat, mint a megváltást. Sokszor órák hosszat diktált a kis vörösnek. Sietett, hogy hamar elkészüljön az «Ezüsthaju asszony.»

— Tudod, még megunják a sok várakozást — aggódott.

Mikor magára maradt és éjjel, mostanában sok volt az ébren töltött éjszakája, gyönyörű órákat élt át. Legtöbbször tul volt már az első sikeren, a darabja is megérte a százas jubileumot s ő a naphegyutcai villájában lakott. A dolgozószobája volt a legszebb. Az ablakokról ódon, kávébarna csipkefüggöny omlott alá, nagy, üveges almárium állott a fal mellett, antik állóóra ketyegett a kis asztalon, régi garnitúra állott a szoba közepén és sehol sem volt modern bu-tordarab. Még a villanyt sem vezettette be. Szép viaszgyertyák állottak karostartóban az íróasztalán. Öreg, tipegő gazdaasszony látta el.

VII.

Már asszonyra is gondolt. Asszony kellene. Gondolkozni kezdett. Hát ezzel hogyan lesz. Istenem, olyan egyszerű. A híres író körülrajongják. Csodálatos szépségű nők, leányok, uriasszonyok szívesen lennének a szeretői, némelyik boldog lenne, ha feleségül venné. A nagy író szíve azonban nem szabad. Belopózott a szívébe egy kis színészeány. Amikor darabja ment. Valami egészen kicsi szerepet játszott. De nagyvilági nőt és a próbán egyszer sirva fakadt.

— Miért sir — kérdezte.

— Mert nem játszhatom ezt a szerepet.

— De miért nem, — csodálkozott.

— Nincs pénzem és új ruha kellene hozzá.

— Nincs pénze?

— Nincs. A gázsi kevés. Én pedig pénzért nem tudok szeretni.

Igy ismerkedtek meg s a kis leány mégis eljátszotta a szerepet. Küldött neki ruhát a szerző.

Oly intenzíven gondolta el mindezt a betegágyán, hogy amikor más alkalommal az eszébe jutott, a folytatása már úgy következett, mintha megtörtént dolgokra emlékezne vissza jóleső nyugalommal.

Utána nem hall semmit sokáig a leányról, el is feledkezik róla, míg egyszer valami színházi lapban olvassa a nevét. Valami olyat írnak róla, hogy mellőzik és elkeseredetten arra gondol, hogy otthagyja a színpadot. Ő már elismert nagy író és elhatározza, hogy pártfogásba veszi a leányt. Bekopogtat egy délután a lakására. Nyárvan, illatos nyár, de a tiszta kis szobában a bérkaszárnya

negyedik emeleten csak a rekkenő forróságát érezheti. A leány zavartan felugrik.

— Ó, a Mester!

Ő pedig szépen kikérdezi.

— Senkim sincsen. Hiába tudok, hiába van tehetségem, mindenütt mellőznek.

— De hát mi az oka?

A leány lesüti a szemét.

— No mondja, mondja bátran.

— Én nem tudok a direktor szeretője lenni. Én nem engedem, hogy a rendező ölelgessen és az ujságírókat sem tudom meglátogatni.

Elbucsuzik és otthon névjegyeket ír. És másnap a kis leány nagy szerepet kap, a lapok kezdik észrevenni, minden megváltozik. A meghatott leány meglátja ezek mögött a nagy írónak, Besnyő Bélának a kezét és meglátogatja. Megköszöni önzetlen pártfogását.

S a beteg minél távolabb ért a fantáziában, annál jobban kívánta a magános perceket, melyekben álmodozhat. Alkonyati séták következtek a Halász-bástyán, kocsizások a Hűvösvölgybe, hajókirándulások nyári éjszakákon a Margitszigetre vagy még távolabb, Nagymarosra, Visegrádra, Szentendrére. Később eljutott már a legcsodálatosabb alkonyatig, mely egy margitszigeti kirándulás emlékéhez fűződik. Maga előtt látott mindent, tisztán, mintha tegnap történt volna.

Sétálnak a romok között. Csend van. Senkisésem jár. Messziről, az alsó vendéglőből cigányzene foszlányait pergeti a langyos nyári szél. Hallgatagon mennek egymás mellett. Nem tudnak szólni, a szívük tele van túláradó gondolatokkal. Végre erőt vesz magán, megfogja a leány kezét.

A leány ránéz s a szeme szögletén könny buggyan elő.

— Szeretem. Szeretem és ha akarja és ha maga is szeret, akkor mindig tündérország csodálatos szigetén maradunk.

És szavakban tör ki ajkán a gondolat.

— Istenem, de jó lesz!

A kis vörös ránéz. Látja sápadt arcát a párnák között. Látja merengő szemét és megszólal:

— Mi lesz jó? Beszélgetsz magadban?

Igy teltek el a napjai, éjszakái és maga sem vette észre, már alig hogy élt. Az arca megnyult. Haja megnőtt, göndör, szőke fürtökben koszoruzta az arcát. A testén már nem volt csak csont és a rátapadt száraz, pergamentszerű bőr. De jól érezte magát. Mikor nála voltak, telehintették a lelkét derüvel, boldogsággal, szent hazugsággal.

— No, pár nap múlva kész lesz a könyved. Mondhatom, a cimlapja szenzációs. Tömböly mester rajzolta. Olyan kitüntetés ez, ami még nem ért három író. Én vittem el hozzá a kéziratot. Mérgező volt. Hagyjuk békében, neki más dolga is van, mint zöld ifjak zöld írásaihoz cimlapot rajzolni. Nagy rábeszélésre megígérte, hogy mielőtt végleges választ ad, elolvassa az írásaidat. Másnap, mikor a válaszáért mentem, már készen volt a rajz. Mondja meg Besnyőnek — fogadott — boldog vagyok, hogy én rajzollahattam meg a cimlapot.

Mohón itta be a szavakat Besnyő, Fóthy pedig keserű mosollyal ült egy távoli széken. Arra gondolt, hogyan történt mindez a valóságban.

— Ugyan kérem — mondta a híres festő —, miért molesztálnak engem ilyesmivel.

— Haldoklóról van szó. Nyilvánosságra nem kerül, ártatlan csalás, mely boldoggá teszi. Ha a Mester volna

oly jó. Látja, egy negyedórai játszi munkával be-
aranyozná az utolsó napjait.

De a festő ingerülten mondta:

— Nagyon sajnálom. Az emberbaráti érzelmeimet perselyekbe dobott koronákkal is nagyon jól le tudom vezetni. Keressenek mást.

Igy történt. Ők pedig megkértek egy kis szőkehajú piktorleányt, az rajzolt is és aláhamisította a nagy festő nevét. Még sirt is egy verset. De erről Besnyő nem tudott. Boldogan hallgatta a szép meséket. Így történt, hogy boldog volt állandóan. A valóságban is, az álmodozásokban is, amelyek már eljutottak a legelső csókig.

A nap huszonnégy órájából nem jutott egy perc sem az igazságnak, a rémnek, mely az ágya mellett leselkedett.

— A nehezén már tulvagyunk — biztatta az orvos. — Most már megmondhatom, igen nagy volt a baj. Bizony nem hittem, hogy megmarad. De hát a veszély elmúlt, persze nagyon legyengítette. Nap-nap után, apránként jön vissza az erő, amit elfogyasztottunk gyorsan.

És Besnyő elhitte neki, ó, miért ne hitte volna? Nem látott soha szánakozó pillantást, csupa derű, öröm, bizakodás áradt a nyolc sakálból.

A kis vörös vigan körmölgette az «Ezüsthaju aszszonyt».

Besnyő halkan diktált. Néha elérzékenyült.

— Tudod, ugy elgondolkoztam. Én ezzel a regénnyel tartozom annak a drága öregasszonynak. Látod, én nem vagyok vallásos, de nem tudok ugy lefeküdni, hogy ne imádkozzak érte. Azt szoktam imádkozni: Édes jó Istenem, adj örök nyugodalmat az én jószágos nagyanyámnak, háláld meg neki azt a sok jót, amit én meghálálni soha

nem tudok, engeddd meg, hogy vigyázzon rám, segítsen engem. — Kicsit elhallgatott. — Tudod ő volt a legszen-
tebb asszony és én nem tudok mást, mint irni, hát így örö-
kitem meg.

Csend volt, a kis vörös nem szólt, nem is mert be-
szélni, mert félt, hogy elsirja magát.

— Az övé volt a legszomorubb sors. Akkor kellett
levetnie a menyasszonyi ruhát, amikor már magára vette.
És ez a seb, senki sem tudta, soha nem gyógyult meg.
Férjhez ment. A nagyapámhoz. Becsületes, gyengéd em-
ber volt, aki csak érte élt. Egy gyerekük volt. Gyönyörű,
csodálatos. Leány. Az édesanyám. Négyéves voltam, ami-
kor meghalt. Az egész város ott volt, amikor temették.
Csak ő nem. A nagyanyám. Tél volt. Január. Hó. Éjjel,
amikor senki sem látta, kinyitotta az ablakot és ingben
az ablakhoz állott. Hogy meghüljön. Hogy tüdőgyulladást
kapjon. Meg akart halni. Utána. Alig tudták elvonszolni.
És így volt ez heteken át. Azután jött egy pap. Szép, szőke,
szelid szavu. A lelkére beszélt. Nem szabad. Neki élni
kell. Itt vagyok én. Ki nevel engem, ha ő is elmegy? Ki
szeret engem, ha ő is elhagy? És sikerült. Most már csak
én nekem élt. Mint az őrzőangyal, úgy állott mellettem.
És vasárnaponként virágot adott a kezembe. A temetőbe
mentünk. Az anyám sirjához.

Azután újra diktált. A regény sietve haladt a befeje-
zés felé. A kis vörös pedig könnyet morzsolgatva gondolt
arra, hogy a regénnyel együtt befejezés felé közeledik
egy élet.

— Édes Istenem, én nem vagyok jó — mondta az
orvos. — Az én számításom szerint még két, legfeljebb
három hete van. Több aligha.

Besnyő Béla már minden mozdulatra képtelen volt.

A kis vörös fordította egyik oldaláról a másikra szomorú csontvázát...

És mint egy megvert kis gyerekesapat úgy állott szomorúan a nyolc sakál.

VIII.

És egyik este a porcellán ernyős éjjeli lámpa, mely az asztalon állott, három vaskos füzetre vetette a fényt. Az Ezüsthaju asszony kéziratára. Besnyő valami különös forróságot érzett. Megelégedetten hunyta le a szemét:

— Most már teljesítettem a kötelességemet... Holnap — mondta — elviszed a szerkesztőhöz. Tudod, nevetéses, de szeretném, ha már holnap kinyomtatnák. Kérd meg. Mondd meg neki, hogy beteg vagyok és egyetlen vágyam. Minél előbb. Tudod mit! Mondd neki azt, hazudd neki azt, hogy meghalok. Hogy halálos beteg vagyok. Alig egy-két hetem van. Jó? Mondd neki azt, akkor talán megcsináltatja egy hét alatt. Hazudtál már te nagyobbakat is!

A kis vörös leány elsápadt.

— De nem, hát ezt nem lehet, ilyent nem lehet mondani. Nagyon jól tudjk, hogy ez nem igaz!

— Honnan tudják? És honnan tudod te vagy az orvos? Hátha igaz? Hátha meghalok? Én látni akarom az Ezüsthaju asszonyt. Mielőtt még meghalok!

A kis vörös homlokán kiütött a hideg verejték. Csak nem sejti?

— Nézd — mondta neki — te is nagyon jól tudod, hogy ezt ilyen gyorsan nem lehet megcsinálni. Ugy-e már egy sereg könyvet szednek, nyomnak, a tiedre nem kerülhet azonnal a sor.

— De igen, mert én meghalok — csökönyösödött.

— Ne beszélj számárságokat.

— Ez nem számárság. Meghalok. De előbb látni szeretném a könyvet. Csak akkor tudok elmenni nyugodtan.

— Legyen már eszed, ne beszélj ilyeneket.

Azonban hiába volt minden.

— Hát jó. Azt mondom majd a szőrszívünek.

— De ne csak igérd! — bizalmatlankodott a beteg. — Mondd meg neki, hogy ez az utolsó kívánságom. Haldoklónak bizonyosan megteszi.

Közben hajnalodott. A szoba elcsendesült. Besnyő elaludt, a kis vörös pedig kétségbeesett gondolatokkal foglalkozott.

— Meg kell lenni — gondolta — annak a könyvnek, meg kell lenni, de hogyan?

Másnap újra összeült a sakálok tanácsa.

— Tegyük próbát — ajánlotta Fóthy — vigyük el neki azt a vidéki könyvet.

Kirakta az asztalra a füzeteket, letépték a cimlapokat és felragasztották az ujakat. A nagy művész odahamisított aláírásával.

— De ha nem elégszik meg vele — kérdezte a kis vörös.

— Akkor majd kitalálunk valamit — mondták a többiek és felkészültek.

Besnyő ezen a napon nagyon gyenge volt. Bágyadtan fogadta őket. Egész délelőtt azon gondolkodott, hogy hát-ha igaza volt. Hátha nem is hazugság az, hogy meghal? És a gondolat nem hagyta nyugodni, gyötörte, kinozta. Most már nem bizott a leányban sem.

— Persze, beteg vagyok, azt gondolják, hogy úgy sem gyógyulok meg, ellophatják tőlem a regényt.

Utóbb szégyelte magát ezért a gondolatért, de nem tudott szabadulni tőle. Gyanus szemekkel nézegette a csomagot, amelyet magukkal hoztak. Fóthy bontogatta.

— Tudod mi van ebben a csomagban?

— Nem — mondta kelletlenül.

— A könyved.

Hirtelen felderült az arca. Fóthy odavitt egyet s a kezébe adta. Kiesett. Annyi ereje sem volt már, hogy a vékony kis könyvet tartani tudja.

— Nem bírom el, mutasd.

Odatartotta. Besnyő nézte, nézte, nem tudott betelni vele.

— Most fordíts, hadd nézzem meg a belsejét is.

Forgatták a lapokat is.

Megelégedetten bólogatott.

— Nagyon szép. Szeretném olvasni, hogy mit írnak rólam.

Egy könyvet az éjjeli szekrényére állítottak és megkérte a kis vöröst, hogy fordítsa oldalt.

Az Ezüsthaju asszonyról nem beszélt.

Este hat szerkesztőségben hat kis sakál hozatott sört a mettőrnek.

— Nézze, tehetne nekem egy szivességet. Itt van ez a pár sor. Szedesse ki és vagy tíz példányban nyomassa le. Aztán el lehet dobni.

A hajnali órákban hat nyomdában megálltak egy percre a gépek és egy félóra múlva együtt volt minden: hat ujság kritikája Besnyő Béla első pesti könyvéről. A kis vörös vette hóna alá a paksamétát.

— No, — mondta, amikor hazaérkezett — ezek ugyancsak siettek a bírálattal. Itt vannak az összes lapok.

— Igazán? — kapott rajta mohón a beteg. — Olvasd fel. Mind.

Odaült az ágya mellé és szétnyitotta az első ujságot.

— Besnyő Béla — olvasta — a legtehetségesebb magyar írásművészek közé tartozik. Most jelent meg az első könyve és ezzel egy csapásra a legelsők közé emelkedett. Valami régi bánat zenéje lüktet a soraiban, amelyek kristályosak és tiszták, költőiek és csiszoltak, olyanok, mint egy mult századból való ötvösmű, amelyet csak csodálni lehet, de utánózni nem.

— Ez a könyv az élet könyve — írta a másik — azé az életé, amely a századvéggel örökre eltűnt. S a könyv is olyan, mint ez az eltűnt világ; nyugalmas, szép, erős, férfias és komolyan művészi. Szerzője nem tesz koncessziókat a hevülékeny siker szolgálatában. Besnyő Béla nem a mának, hanem a halhatatlanságnak dolgozik.

Besnyő boldog volt. Az arca egészen átszellemült, ragyogott.

— Látod — mondta — ilyenek ezek. Egyszer már megküldtem nekik ezt a könyvet. Két évvel ezelőtt. Pár közömbös sorban végeztek vele. Persze vidéki voltam. El sem olvasták. Most pesti kiadás, most már felfedezik, hogy tudok valamit.

Két napig tartott a mámor. Tizszer, huszszor elolvastatta vele a lapokat. A könyvnek állandóan ott kellett lenni az éjjeli szekrényen, melyet előre állíttatott, hogy fáradtság nélkül gyönyörködhessek benne.

Harmadnapra azonban új gondolata jött.

— Milyen lesz az «Ezüsthaju asszony» sikere, ha már erről is ilyen elragadtatással írnak?!

Este előfogta a kis vöröst.

— Te, mi van a regénnyel? Odaadtad már?

— Igen.

— Mit mondott?

— Örült, hogy már készen van.

— De arról mit mondott?

— Miről?

— Hát amit mondtam. Hogy meghalok?

— Semmit.

— Biztosan nem mondtad neki!

— De mondtam.

— Akkor kellett valamit mondani.

Küzködve, müharaggal tört ki a leány.

— Azt mondta, hogy számár vagy! Na!

— Ne kerülgesd a dolgot. Mire lesz kész a könyv?

— Nézd, legyen eszed. Tudod jól, hogy az ilyesmi nem megy olyan gyorsan. Három-négy hét múlva meglesz. Tudod jól, hogy mások hónapokig, évekig várnak. Legyen türelmed.

— Nincs, — nyögte a beteg. — Akarom, akarom, mondd meg a szerkesztőnek, hogy akarom.

A meggyőzés nem használt semmit. Az első könyv már nem érdekelte.

— Vidd innen — mondta haraggal — nem kell. Ez semmi.

Ingerült volt egész nap. Ha szólt hozzá a leány, nem válaszolt. Mikor pedig megjöttek a fiuk, elküldte őket.

— Menjetek, menjetek, aludni akarok. Menjetek a kávéházba, ottt ugysis jobban érzitek magatokat.

Azonban hiába ültek most össze tanácskozásra, nem tudtak semmit kieszelni. A regény kinyomtatásához pénz kellett volna, sok pénz, amennyit sehogyan sem tudtak megszerezni.

— Meg kellene próbálni, mégis hátha akad, aki kiadja a regényt.

Fóthyt bizták meg a próbálkozással. Nem sok reménnyel kezdte.

— Én nem is értem magát — mondta az egyik. — Hát jó, én is nagyon sajnálom szegény fiut, de pusztá szánelomból nem dobhatok ki az ablakon annyi pénzt.

— Nem lesz az kidobott pénz. A regény jó.

— Én elhiszem. Hogyne hinném. De a közönség nem hiszi el. Nem veszi meg. Ki az a Besnyő Béla, kérdezik és nem adnak pénzt a könyvért. Tudja maga nagyon jól, hogy ez így van. De azért nem mondom, lehet róla szó, hogy kiadom. Azonban nem most. Majd ha meghalt. Maga ír majd egy megható nekrológot, felfedezi, hogy milyen mérhetetlen kára az irodalomnak és azután lehet beszélni róla. A nagy zseni hatalmas posthumus munkája. Így igen. Így lehet. Így jó üzlet. De most? Ugyan, ne legyen olyan naiv.

Fóthyt undorral töltötte el ez a cinizmus, de azért vitte másokhoz is a regényt.

— Nem ilyesmi kell a közönségnek — mondta a nagyköruti kiadó-cég. — Hát kit érdekel az, hogy mi történt a múlt században egy kisvárosi polgárleánnyal? Modern, pikáns, meztelen, izzó szenvedély kell a mai olvasóknak. De nem ezüsthaju asszonyok!

Sorra járta Fóthy az összes kiadókat. Némelyik hajlandó volt adakozni a haldoklónak, de a kiadásra egyik sem vállalkozott. Pedig honoráriumot sem kért.

Besnyő mindennap ingerültebb lett, folyton a regényt sürgette s a nyolc gyerek tehetlenül állott. Nem tudtak semmit kitalálni.

Hiába minden jóakarat, hiába minden szeretet, jószándék, a pénz mindent megakaszt. Tehetelenek vagyunk.

Havas Évinek pedig eszébe jutott a pohos Klinger! Mindig izengetett és mindennap ott ült a kávéházban, hogy hátha lehet már beszélni vele!

IX.

De erre már nem került sor. Másnap délelőtt különös idegen kopogtatott Besnyő Béla ajtaján. Az arca barna volt és olyan, mintha olajjal kente volna be. Nehezen beszélt magyarul, lassan keresgélte egymás mellé a szavakat.

— Besnyő Bélát keresem. — Én Giovanni Pohót vagyok — mondta — a nagybátyja és Olaszországból jövök. Kerestem mindenfelé a rokonokat, de egyedül csak őt találtam meg.

— Hát bizony, kérem, ha egy-két héttel később jön, már őt sem találta volna meg — mondta a háziasszonya.

— Miért — kérdezte megütközéssel.

— Nagyon a végét járja szegény. Nem hiszem, hogy van még három hete.

Csengettek.

— Éppen itt jön a doktor ur, az mindent megmond.

— Bizony kérem, itt már csak a csoda segít. A tudomány tétlenül áll a beteg ágyánál — mondta az orvos is.

— No hát, tudja mit doktor? Én felpakolom és elviszem. Olaszországba. Hátha segít.

Az orvos fejét ingatta.

— Nem segít itt kérem a tropikus éghajlat sem. Kár megbolygatni. Hagyja meghalni nyugodtan.

Giovanni Pohót nem válaszolt. Megvárta, míg elmegy az orvos, azután bement a beteghez.

— Kedves öcsém, bizonyosan már hallottál már arról, hogy van neked egy nagybátyád Olaszországban. A nagyanyád nővérének a fia. Hát ez én vagyok. Eljöttem megkeresni a magyarországi rokonokat és egyedül téged találtalak. Én most elviszlek. Majd a jó tengeri levegőn hamarosan meggyógyulsz.

Be sem várta, hogy a beteg válaszoljon. Elment. Dél felé mentőkocsi állt meg a ház előtt. Besnyő Bélát hordágyra tették és elvitték az állomásra.

Mikor Havas Évi hazakerült, a szobát üresen találta. A háziasszony csak annyit tudott mondani, hogy délelőtt itt volt egy különös ur, Olaszországból jött és elvitte magával a beteget. Hogy hova, azt nem tudta már megjegyezni.

X.

Egyik napról a másikra a pesti ködből, a pesti télből a ragyogó nyár pompájába került Besnyő Béla. Pálmák, illatok lengtek körül mindent és a nap életadó sugarai aranyozták be az arcát, mely a pompázatos kertben, ahol nyugágya állott, fáradtan pihent.

— Ez kell neked — mondta Giovanni Pohót —, a nap, a meleg, nem a szobai levegő.

Korán reggel körülálltak az ágyát. Egy jóságos öregasszony, akit valamikor a dunántúli városkában Nettikének hívtak, egy feketehaju, barnabőrű fiatal asszony, aki dallamos olasz nyelven beszélt neki és az ura, Giovanni. Az elgyengyült testet ruhába bujtatták, hordágyra tették és vitték a kertbe. Itt volt késő esig. Sokszor még a déli éj káprázatos színei is a kertben érték,

Délelőttönként az öregasszonyka melléje ült és mesélt neki. A beteg alig beszélt. Az új benyomások, a gyorsaság, amellyel minden történt, a változás, az új környezet ki-merítették, valahogyan úgy érezte, mintha álom lenne az egész. S az öregasszony megértette mindezt.

— Ugy-e, te nem is tudtad, hogy mi élünk? Régen kerültünk el hazulról. Hiszen bizonyosan hallottad. Szegény uram kalandos, állhatatlan természetű volt. Mikor a nővérem, az első felesége meghalt, sokat bolyongtunk. Sehol sem volt maradása. A lelkiismerete nem hagyta nyugodni. Minél messzebb attól a sirtól, csak messze, messze. Ez volt a vágya. Azután ide kerültünk. Itt született a fiam. Akkor már jó módban éltünk. Sokat gondoltam haza, szerettem volna ellátogatni, megnézni a főtéri régi házat, Vilmát, Terézt, a nővéreimet, de nem engedett. Még a leveleimet is elsikkasztotta. Félt tőlük. Mindenkinek a szeméből vádat, szemrehányást olvasott ki a nővérem miatt. Így történt. Otthon nem tudták, hogy hol vagyok s én nem tudtam, mi történik otthon.

Besnyő Béla álmai folytatódtak. Az élet írta az «Ezüsthaju asszony» folytatását. Lassankint megbarátkozott a környezettel. Délben asztalt hoztak a kertbe és vidáman körülültek. Ilyenkor jött meg Lukrécia, az unokanővére. Mosolyogva köszöntötte Besnyőt s az asztalhoz ült. A beteg még mindig nem evett. Az első napokon azt hitték, hogy muló étvágytalanság, de amikor harmadnap, negyednap sem akart enni, megijedtek.

— Fiam, ha nem eszel, a nap sem segít! — mondta Giovanni.

Ebéd után, amikor mindannyian lepihentek, Lukrécia szokta meglátogatni a beteget.

— Mesélj nekem Magyarországról — kérte —, milyen

ott az élet, te hogyan éltél, mi voltál. Apa azt mondja, hogy könyveket irtál, regényeket, verseket. Igaz?

A betegnek ezek a kérdések voltak a legkedvesebbek. Alig várta már az ebédutánokat.

Lukrécia észrevette hamar, hogy őt szereti legjobban. Egyik ebéd után komolyan fordult hozzá:

— Béla, egyél.

— Nem kell, nem tudok — mondta Besnyő.

— Végy erőt magadon. Ha nem is izlik.

— Nem tudok enni, utálok.

— Hát akkor is utálsz, ha én főzöm?

— Akkor is. Mert étel.

Elszomorodott a kis leány.

— Istenem. Pedig én olyan szívesen főznék neked.

— Ne haragudj, nem tudok enni.

— Hát az én kedvemért — hizelgett a leány.

— Szívesen ennék, de nem tudok.

Lukrécia felállt. Ugy tett, mintha neheztelne.

— Hát akkor elmegyek. Isten veled.

Másnap délben hidegen üdvözölte a leány és ebéd után hiába várta. Fészkelődött, izgatott volt. Kétszer is megkérdezte:

— Lukrécia ma nem jön ki?

— Nem hiszem, nagyon érdekes regényt olvas — kapta a választ.

Estefelé beizent érte.

— Nem érek rá — jött újra a válasz.

Besnyő próbált másra gondolni. Az «Ezüsthaju aszszonyra», a pesti fiukra, a régi álmodozásokra, a kis színészeleányra, akit álmaiban már eljegyzett. Eleinte sikerült is, egyszer csak azonban arra ébredt, hogy álmainak menyasszonya nagyon hasonlít valakire: Lukrécieára.

Este sokáig nem tudott elaludni. Lukréciaira gondolt. Holnap délután bizonyosan megint eljön hozzá.

És nem jött.

— Ugy látszik, neheztel rád valamiért — mondta Giovanni és a beteg azon gondolkozott, miért neheztelhet.

Egy óra múlva izent.

— Mondjátok meg Lukrécianak, hogy valamit enni szeretnék.

A kövér ember úgy szaladt a leányért, mint egy kis gyerek.

— Siess, siess, enni akar!

Mosolyogva jött Lukrécia.

— Látod, most már szeretlek.

Besnyő nyögve, kinlódva evett. Eltorzult az arca az utálattól. De evett. Evett, mert Lukrécia akarta.

S a leány boldog volt. Ugrált, táncolt, egészen estig vele maradt.

Igy kezdett enni. Eleinte utálattal, később is kelletlenül, a végén már azért, mert kívánta. Lukrécia pedig mindig többet volt vele.

Egyik reggel arra éberedtek, hogy a beteg megfordult az ágyban. Csodájára sietett az egész ház és örömeire délből pezsgőt bontottak. Besnyő is ivott. Kipirult az arca, a szeme ragyogott.

— Ezt Lukrécia csinálta. Ő tanított meg enni.

XI.

A sziciliai udvarház élete olyan volt, mint az éghajlata: napsugaras. A hosszú, széles földszintes villa köröskörül üveges verandával, a hatalmas kert, melyben tobzódtak a színek és az illatok, az öreg Netti néni, a jókedvű Giovanni, a felesége és a leánya kellemes, megnyugtató harmóniában olvadt össze. Besnyő Béla élete a nyugalom, a viruló nyár, a fényözön közepette a legszebb álom volt. Pest a körutjaival olyan messe esett tőle, hogy az eszébe is alig jutot. Csak olyankor gondolt rá, mikor Lukrécia kérdéseire válaszolgatott.

— Ott most még tél van — mesélte. — A háztetőkön fehérlik a hó, de a lábak már a sáros kövezetet tapossák. Egyszer el kell jönnöd oda. Ott tudsz majd jól mulatni. Minden második ház színház, mozi, kabaré vagy kávéház. Amíg hozzátok nem jöttem, azt hittem, ez a város a legszebb a világon. De most már jobban tetszik itt a tél. Ott-hon bizony én sokat fáztam.

— Igazán? ... — érdeklődött Lukrécia. — Hát miért? Besnyő mosolygott.

— Nem voltam ám azelőtt olyan híres író, mint most.

— Ó, hát most már olyan híres író vagy?

— Hogyne. Eddig már megjelent az «Ezüsthaju asszony» is.

— Az ezüsthaju asszony? Mi az?

— Regény. Én irtam. Ti is benne vagytok.

— Igazán? Én is?

— Te nem, mert nem is tudtam, hogy a világon vagy. De a nagyapád és Netti néni, a nagyanyád, benne vannak.

— Jaj, de szeretném olvasni.

— Majd elolvashatod. Megmutatom majd a kritikákat is.

— Dicsérnek?

— Bizonyosan.

— Érdekes lehet, ha valaki ilyen híres író.

— Érdekes, de nehéz az út, amig az ember eljut odáig. Ha te tudnád, hogy én mennyit koplaltam, mennyit fáztam! Hiába irtam akármilyen szépet, el sem olvasták. Csak most fedeztek fel. A szobában elolvashatod az ujságokat, hogy milyen szépen irtak a legutóbbi könyvemről. Most már jól van. Most már nem kell többet koplalni.

Lukrécia csodálattal nézte.

— Tudod, ha meggyógyulok, te is eljössz velem Pestre. Minden kirakatban ott látod majd a regényemet.

Ilyen beszélgetések között teltek el a délutánok. Nap-nap után jobban érezte magát. Az arca kezdett megtelni újra s a fekete szakállu talián orvos, aki minden nap megvizsgálta, örömmel mondta Giovanninak:

— Nagyszerűen javul! Pár hét még és egészséges ember!

Csakugyan az ereje lassankint visszatért s a negyedik héten már párnákkal körültámogatva őt is az asztalhoz ültették. Gyenge volt még, de a kés, a villa, nem esett már ki a kezéből.

Giovanni egyik nap tolószéket hozott. Most már megkezdődtek a séták. Lukrécia tologatta keresztül-kasul a kertben és kivitte néha a tengerpartra is. Ennek örült legjobban. A tengert még sohasem látta. Órák hosszat elnézegette a hullámok fodrozását, játékát, gyönyörködött, amikor a tenger tükrében látta a naplementét és élvezte az alkonyati színek hangulatát.

— Milyen jó vagy hozzám Lukrécia — mondta hálá-

san a piruló leánynak. — Annyi szép, egészséges férfit látok itt és te csak velem vagy, a beteg, tehetetlen ronccsal.

— Te is jó vagy, szeretlek, mert mesélsz nekem és szótfogadsz, ha valamire kérlek — válaszolta a leány.

Ezek a séták használtak legtöbbet neki. Jókedvű volt, élénk és éjszaka álmok nélkül mélyen aludt. De annál többet dolgozott nappal a fantáziája. Két dolog foglalkoztatta. az «Ezüsthaju asszony» és Lukrécia. A Gyorskocsi-utcai álmok tündéréről, a kis színészleányról egészen elfelejtkezett. Másképpen alakultak az álmok, amelyeket már nem is tekintett álmoknak, mert hiszen eddig már a regény egészen bizonyos, hogy nagy feltűnést keltett s ha meggyógyul, megírhatja nyugodtan a darabját. Akármelyik színház szívesen előadja s a tantiéből megveheti a Naphegy-utcai villát. Csakhogy most már nem egyedül akart oda bevonulni, hanem a feleségével. Milyen jó feleség lenne Lukrécieából. Nyáron át ott élnének és télen idejönnének. Csak olyankor utaznának télidőben Pestre, ha valamelyik darabjának a premierjén kellene megjeleni.

Szeretettel gondolt a kis vörösre. Nélküle még nem készült volna el a regény. Majd néha elhozza ide. Sokszor heves vágyat érzett, hogy írjon neki, de mégsem tette. Milyen kedves lesz a meglepetés, ha egy ebéd után egyszerűen beállít hozzájuk a kávéházba.

És közben repültek a napok. Már egészen jól mozgott. Sőt a cigarettát is megkivánta. Lukrécia hozott neki gyenge cigarettákat és közösen füstöltek a tengerparton. Eleinte ez is nehezen ment. Lukrécia tette a szájába. Lukrécia verte le a hamuját. Később már annyira erős volt, hogy az ujjai közé tudta szorítani a karcsu cigarettát és a gyufát is megtudta gyújtani.

— Mondd csak — kérdezte egyszer Lukrécia — nagy ember ott nálatok egy író?

Szent komolysággal válaszolta:

— A legnagyobb!

Vacsora után néha mandolinót hoztak és Lukrécia énekelt. Lány, szerelmes, forró olasz dalokat. Besnyő hálásan lehunyta a szemét, úgy hallgatta. Máskor meg tágra nyitott szemekkel itta be az éjszaka varázsát, Lukrécia ragyogó szépségét.

— Szépen énekelsz Lukrécia — mondta egyik este — olyan a hangod, mint a bársony, tested, mint a legtökéletesebb zenekar kíséri az énekedet.

Lukrécia ijedten hallgatott el, Giovanni pedig a feleségével mosolyogva összenézett. Az éjszakában két kis lámpást láttak kigyulladni, két tétova, imbolygó lángot, amely egymást kereste.

— Énekelj még — kérte a leányt.

Lukrécia azonban nem tudott énekelni. Különös remegés futott át rajta, melegséget érzett és legjobban sirni szeretett volna. Másnap reggeltől estig volt tennivalója.

— Ma nem sétálunk? — kérdezte a beteg.

— Nagyon sok a dolgom — mentegetőzött piros arccal, de az édes anyja mosolyogva küldte:

— No, csak menj. Menjetek. Ráér az a munka.

Elindultak. Besnyő Béla beült a toloszékbe és Lukrécia lassan tolta. Nem szóltak sokáig. De a szótlanság minden-nél többet beszél.

XII.

Pesten pedig a köruti kávéház régi asztalánál minden nap meghatottan emlékeztek meg Besnyő Béláról.

— Szegény fiu.

— Eddig már pihen valahol.

— Valami ciprusokkal teleültetett olasz temetőben.

A kis vörös arcát sokszor előntötte a könny:

— De legalább boldogan halt meg.

Budapesten kivirágzott a nyár. Ha ellágyultan Besnyőre gondoltak, jóleső érzés töltötte el őket:

— Becsületesek voltunk. Hazudtunk, hogy boldog legyen az elmulása.

De egyik délután elborult az ég. Feldult arccal rohant az asztalhoz Havas Évi. A kezében gyűrött levelet szorongatott. Magán kívül rogyott a székre.

— Mi az? Mi történt? — ijedt fel a társaság. A leány az asztal közepére dobta a levelet: Itt van. Olvassátok.

Fóthy hangosan olvasni kezdte:

— Ugy-e csodálkoztok? Néha a halottak is feltámadnak és nálam megtörtént ez a csoda. Ti már bizonyosan eltemettetek engem és most egyszerre előlépek, jelentkezek: Itt vagyok, élek, inkább, mint valaha. Ujra ember vagyok, ép, egészséges és fiatal feleségemmel a jövő héten indulok vissza Budapestre. Legyetek ti az elsők, akik közölhetik a nyilvánossággal, hogy Besnyő Bélt az Ezüsthaju asszony ünnepelt szerzője meggyógyult, megnősült és jön haza, hogy meglássa végre hires regényét és újra kezébe vegye a tollat, melyet a halál akart elvenni tőle.

Fóthy kezéből kiesett a levél. Rémült arcok meredtek egymásra, néma kétségbeesés ütött tanyát a lelkeken. Percekig nem tudtak szólani. Mi lesz, ha Besnyő megérkezik és

ráeszmél majd a valóságra, megtudja, hogy minden ámitás volt, semmi sem igaz s ő ma is az a senki, aki volt. Döbbenetes érzés sulykolt a lelkükön, eléjük telepedett egy sötét nézésű rém: a vád.

— Ti tettétek! Mi lesz most? Mi lesz? Megjön. Mindent megtud. Hogy csaltatok. Hogy hazudtatok. Hazudtatok! Galádul becsaptátok! Mi lesz? Mi lesz, ha megjön? Mi lesz? Mi lesz, mi lesz?

Hiába erősködött a lelkük:

— Mi jót akartunk, mi jót akartunk, szerettük!

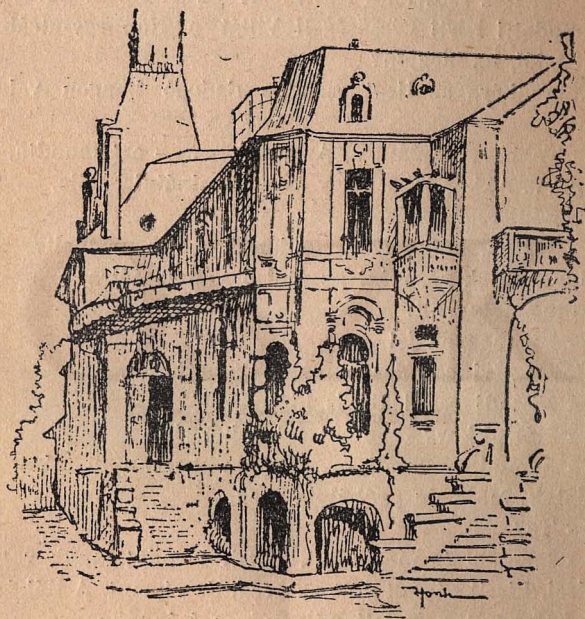
A rém nem tágitott:

— Jót akartatok? Jót? És mit tettetek? Megöltétek. Megöltetek egy fiatal életet! Özvegyé tettetek egy fiatal asszonyt, egy fiatal szerelmet. Egy asszonyt! Mert özvegy lesz! Özvegy! Az az ember nem éli tul. Ha mindent megtud, meghal. Megöli magát. A Dunának megy. Ti kergetétek a halálba! Ti, ti, ti!

— Mit tegyünk? — csuklott fel az ijedt kérdés a torokkon és nem volt, aki válaszoljon, mondjon valamit, akármit, csak valamit, ami egy percre csak, de egy percre legalább reményt nyújtson.

— Mi lesz most? — sirt a kérdés, mi lesz és szemük elé rajzolódott a tragédia, a porbasujtott élet, a halottravált arc, mely uszik a Dunán, a habok ringatják, lökik, a karok, a lábak feszesen egymás mellett, a halott Besnyő, mint egy katona, aki vigyázzban áll és a szemek, a szemei, azok a halott szemek rájuk merednek, rájuk, fájdalmasan, vádlóan és az ajkak, sápadt halotti ajkak, amelyek nem mozdulnak meg többé soha szóra és mégis kiáltanak, szörnyű szóval kiáltanak: Ti tettétek, ezt ti tettétek!

— Mi lesz most, — sirt fel a kérdés, — mi lesz? — És látták az asszonyt, a fiatal asszonyt, akit még sohasem lát-

tak. Most látták. Látták elrémült arccal, hallották rettentő jajjal és hiába volt nyár, boldog, csodás, gyönyörű nyár, nem látták, nem érezték, csak a kérdés, az örök kérdés, az örök kérdés és a rém, a vád üvöltött:

— Mi lesz most? Mi lesz most? Ez az ember boldogságot álmodott! Hirt! Dicsőséget! Villát a Naphegy-utcában! És mit talál, ha megjön?

Nagysokára az ijedt csendbe dadogó hangon valami rezzent:

— Talán... Talán... Az egyik... — azt mondta, ha meghalt... Akkor lehet nagy embert csinálni belőle.

Reménykedve nézték.

— Hátha, hátha azt mondanók, hogy meghalt?

Ugy kaptak rá, mint az utolsó szalmaszálla.

Fóthy felugrott:

— Én megyek is!

Havas Évi csendesen megfogta a kezét.

— Maradj csak! Ugyis hiába való!

— Hát akkor? — riadt fel a kérdés.

— Semmi, semmi! — mondta halkan a lány. — Hagyjatok. Majd én próbálom meg.

— Te?

— Igen — és megindult. Kicsit bizonytalanok voltak a lépései, kicsit sápadt volt az arca, de elment. A Rákóczi-utnál befordult a Keleti pályaudvar irányába.

A pohos Klinger lakása felé.

XIII.

Azután elmúlt két hét. Pompába borult már a pesti nyár. A kávéházak elé kitették a kertet és a városon kívül dus kalászokat ringatott az enyhe szél.

Amerre elment, mindenütt piros pipacsok integettek, mindenütt virágok küldtek illatokat a robogó vonat felé.

Besnyő Béla az ablaknál állott. Tele tüdővel, boldogan szivta a magyar nyár bódító levegőjét.

A vonat egyszerre dübörögni kezdett.

— Mi az, hol vagyunk? — riadt fel álmaiból Lukrécia.

— Budapesten! — mosolygott Besnyő és kinéztek az ablakon.

Az összekötő vasuti hid dübörgött a vonat kerekei alatt s a Dunán vidáman pöfékeltek karcsu gőzösök, igyekvő propellerek. Reggel volt. Gyönyörű nyári reggel, mely megaranyozott mindent és mesevárost csinált a füstös Budapestből.

— Itthon vagyunk — mondta Besnyő. — Itthon, ahol már biztosan várnak, hiszen az összes ujságok megírták, hogy jövök és hozlak téged, a legszebb asszonyt. Tudod ki vagy te? Az ezüsthaju asszony szerzőjének aranyhaju asszonya.

— Igazán? Igazán, hát tudják, hogy jövünk? Azt is tudják, hogy én jövök?

— Hát hogylene. Bizonyosan minden lap megírta.

A vonat közben berobogott a Keleti pályaudvarra. Kocsiba ültek, a szállodába hajtottak. Utközben Besnyő ragyogó arccal magyarázott. Régi emlékeket ujitott fel, amelyeket egy-egy utcaszöglet, kávémérés vagy színház

juttatott az eszébe. A Nemzeti Színház mellett megszorította a felesége kezét.

— Ez az. Én majd megilletődötten hajolok meg a közönség előtt, te pedig a páholysarokban boldogan sírsz.

— Csak már ott tartanánk ... — sugta Lukrécia.

— Hamarosan meg lesz. Bizonyos! — mondta Besnyő.

Azután a fiakker a körutra fordult. Eszébe jutott a kis sakáltársaság. Különös ellágyulást érzett.

— Istenem, ezek szegények még mindig a kis riporterek.

Megkönnyebbülten sóhajtott.

— Csakhogy tul vagyok rajta.

Végre megérkeztek. A portás felvezette őket a szobába. Lukrécia az új város benyomásai tették izgatottá, Besnyőt pedig a különös helyzet. Elment mint senki és megjött, mint a nagy író. Az Ezüsthaju asszony szerzője. Csengetett.

— Menjen le — mondta a belépő szobaleánynak — és a legközelebbi könyvesboltban vásárolja meg Besnyő Béla «Ezüsthaju asszony» című regényét.

A szobaleány elment.

Besnyő a felhozott ujságokba merült. Hátha éppen róla ír valamelyik. De nem talált mást, mint egy tárcát, amelyet Tahy Gergely írt két öreg ember sorsáról. Nem olvasta el. Nem volt türelme. A szobaleányt várta, leste. Sokáig kellett várnia. Könyv nélkül jött meg.

— Nincs kérem. Azt mondta, hogy ezt a könyvet nem is hallotta még emlegetni.

— Talán nem jó címet mondott neki?

— De igen, kérem.

— Az Ezüsthaju asszony kérte?

— Igen!

— A szerző nevét sem felejtette el?

— Nem. Besnyő Béla... — azután hozzátette: — De bizony kérem, még én sem hallottam róla semmit.

Besnyő bosszusan intett.

— Köszönöm.

A feleségéhez fordult:

— Látod! Itt van egy könyvkereskedés. A legforgalmasabb köruton és azt sem tudja, hogy van a világon egy Besnyő Béla nevű író. Courts Mahlert biztosan ismeri.

Arra nem is gondolt, hogy ez a könyv hátha meg sem jelent. Ezért hamarosan el is mullott a bosszúsága. Kocsit hozatott.

— Most felmegyek a szerkesztőségbe. Kocsikázzál és két órára vitesd magad haza a szállodába.

Ruganyos léptekkel sietett fel a lépcsőn. A szerkesztőségi szobákban senkivel sem találkozott. Ilyenkor még alszanak az ujságírók. Egyenesen a szerkesztő szobájához sietett. Az ilyenkor szokta átnézni a levelezést. Kopogott.

— Szabad! — hangzott barátságatlanul.

Kinyitotta az ajtót. A szerkesztő unottan arra nézett s amikor meglátta, sápadtan ugrott fel a székről.

— Besnyő... Besnyő! Hát maga...

— Igen, én vagyok — mosolygott.

— Maga... maga... hát maga él?

— Hogyne élnék.

— Hát hiszen nekem azt mondták, hogy maga meghalt. Meg is irtuk!

— Dehogyan haltam meg. Éppen azért jöttem, hogy megköszönjek valamit a szerkesztő urnak.

— Nekem?

— Igen. A pártfogást, a jószágát, mellyel segítségemre sietett.

— Én? Én tettem valamit? — dadogott a szerkesztő.

— Hiába a szerénység szerkesztő uram.

— De én nem értem, hát legalább azt mondja meg, hogy mit csináltam.

— Hát kiadta a könyveimet.

Csodálkozva nézett rá a szerkesztő.

— A könyveit? Kiadtam?

— Igen, és ezzel megnyitotta nekem az utat. Ezt jöttem megköszönni.

— Ember, mondom, hogy itt valami nincs rendjén!

Besnyő megütközve nézett rá.

— Bocsásson meg, de nem értem.

Sápadtan álltak egymással szemben. Végre a szerkesztő erőt vett magán.

— Bocsásson meg. Köztünk valami félreértés van. Oszlassuk először azt el. Azt mondja ön, hogy én könyvet adtam ki.

— Igen. Azt a vidéki könyvemet és az Ezüsthaju aszszonyt.

— Hát kérem, ezt ki mondta önnek?

— Az egyiket magam láttam, a másik pedig tudtommal éppen akkor készült el, amikor Itáliába vittek.

— Az egyiket maga látta? Nem láthatnám én is?

Besnyő kihúzta a zsebéből.

— Parancsoljon.

A szerkesztő megnézte.

— Ez kérem otromba hamisítás — tört ki. — Ez nem jelent meg a mi kiadásunkban.

— De kérem!... — remegett meg Besnyő.

— Hogyan jutott ez önhöz?

— Amikor beteg voltam... a fiuk... — hirtelen a

zsebéhez kapott. — De hiszen itt van a szerkesztő ur levele, amelyben értesít...

Elolvasta.

— Nem én irtam.

Besnyő egyszerre rémülettel eszmélni kezdett.

— Hát... hát akkor...

— Rut játékot üztek önnel.

— ... és az Ezüsthaju asszony?

— Hirét sem hallottam.

Besnyő előtt elsötétült minden. Szédülten támolygott ki a szerkesztőségéből. Mint a szélütött, a fal mellett vánszorgott végig a köruton. Maga sem tudta hova, csak ment, ment, előre, a szája hangtalanul mozgott, egy szót ismételt vége-láthatatlan sorban:

— Vége... vége...

Nem látott, nem hallott. Tülkölő autók, vágató kocsik, vadul csengető villamosok forgatagában lézengett az ut egyik oldaláról a másikra, maga sem tudta, hogy miért, valami tudatalatti gondolat kergette, hogy hátha, hátha jön egy könyörületos vágató valami, ami pontot tesz a megsemmisült élet után. Várta a jótékony halált. Várta, de nem jött. Imbolygásában elhagyta már az Andrássy-utat, tul volt a Nyugati pályaudvaron és a Margithidnál szemébe vágott a Duna. A Duna. Hivogató, fodrozódó hullámaival. A Duna. A hullámtemető. A Duna. A jótékony, mindent elfelejtető Duna.

És most már tudta, mit akar. Tudta, hogy meg akar halni. A reményei, a vágyai, az álom élete már meghalt. Miért éljen hát akkor a test? Az üres, a sivár, a léleknélküli hüvely?

— Hát nem lett volna jobb, hát nem lett volna szebb, ha hagytak volna? — tört ki belőle a fájdalom. — Hát nem

lett volna szebb, ha hagytak volna meghalni? Meghalni az-
 zal a hittel, hogy vagyok valaki? Gazemberek! — szorult
 ökölbe a keze. — Gazemberek! Meggyógyítottak, hogy meg-
 ölhessenek!

Tántorogva, szédülten imbolygott az uttest közepén.
 Az emberek már megálltak a járdán és nézték.

A soffőrök káromkodva kerülték.

A Vilmos császár-ut felől autó robogott.

Veszettül túlkölt.

Besnyő Béla semmit sem hallott.

A soffőr kétségbeesett erővel megrántotta a féket.

A következő pillanatban egyszerre minden sötét lett.

Az autó nagyot zökkent, féloldalt fordult.

Egy leányhang irtózatosat sikoltott.

Az emberek összeszaladtak.

— Mentők! Mentők!

A felborult autóból két nagy papírköteg zuhant a sáros
 utra.

Besnyő mozdulatlanul feküdt. Az autó utasa, vörös-
 haju fiatal leány, a felborult autóra borulva zokogott.

Az uton szétestek a kötelékek és a papírkötegekből
 száz és száz könyv zuhogott ki a sárba, Besnyő Béla testére.

Messziről túlkölt már a mentő-autó.

Valaki felemelt egy könyvet és hangosan olvasta:

— Az ezüsthaju asszony. Irta Besnyő Béla.

Vége.

OSZK

Centralna Biblioteka Uniwersytecka

